

לישועתך קויתי

על שולחנו של הגאון המקובל
איש האלקים הרב שמשון חיים בן הרב נחמן מיכאל נחמני זי"ע
מחבר הספרים הקדושים זרע שמשון ותולדות שמשון

פרשת משפטים תשפ"ג | גליון מס' 383

גם הוא ארור. ומי שהוא ארור, אינו יכול לדבוק בקודשא בריך הוא, כי אין ארור מתדבק בברוך.

מאותו הטעם, ציווה כנען לבניו 'אל תדברו אמת', (פסחים ק"ג:). כי כנען הוא ארור (בראשית ט כו), ולא היה רוצה שידבקו בניו בברוך. ומאותה הסיבה, גם ציוותה התורה על אודות הכנענים, 'לא תחיה כל נשמה', (דברים כ טז). כי אחר והם דוברי שקרים, אינם ראויים לחיות וכנ"ל.

(זרע שמשון פרשת תולדות, מאמר י)

~~~~~

ושוחד לא תקח כי השוחד יעוור פקחים. (שמות כג

ח)

איסור לקיחת שוחד, חוזר על עצמו בפרשת שופטים (דברים טז יט), שם נאמר, 'ולא תקח שוחד כי השוחד יעוור עיני חכמים'. והנה בשים לב, נבחין בשני שינויים בלשון הפסוקים. א. בפרשתנו נאמר הטעם, 'כי השוחד יעוור פקחים'. ואילו שם, 'כי השוחד יעוור עיני חכמים'. ב. אצלנו הקדים את תיבת 'שוחד' - חפץ האיסור, אל מעשה האיסור - 'לא תקח'. ובפרשת שופטים, הקדים את איסור הלקיחה, 'לא תקח', אל החפץ האסור - 'שוחד'.

יתכן לפרש את שינויי הלשון, על פי מה שהעלתה הגמרא במסכת כתובות (קה), כי אומנם אסור לדיין לקחת שוחד, כי יכול לגרום לו להטות הדין, אך מותר הוא ליטול שכר בטלה. היינו לקחת מן הנידון שכר, עבור מה שהתבטל ממלאכתו, בשעה שדן אותם. אלא שגם על שכר כזה - כשאינו מוכח שהוא שכר בטלה - אומרת הברייתא, 'מכוער הדיין שנוטל שכר לדון, אלא שדינו דין'.

והנה דיין שלוקח שוחד, גורם לו מעשהו שיטה את הדין ולא יפסוק כראוי. על זה אמר הפסוק בפרשת שופטים, 'לא תקח שוחד כי השוחד יעוור עיני חכמים'. כי גטילת השוחד, תגרום לעוור את עיניי שכלם ולעוות הדין. אך בפרשתנו נרמז, כי לתכתיילה אין לקחת גם שכר בטלה, וכך פירוש הפסוק, ואף שוחד שאינו אלא שכר בטלה, גם אותו לא תקח.

בכך יבואר, שינוי הלשון שבין פקחים לחכמים. ועל פי מה שאמרנו שם בגמרא, 'כי השוחד יעוור עיני חכמים...

אם כסף תלווה את עמי. (שמות ככ כד)

כיון שבנה שלמה את הבית, אמר להקדוש ברוך הוא בתפילתו, ריבון העולם, אם יש אדם שיתפלל לפניך, שתתן לו מזון, ואתה יודע שרע לו, אל תתן לו. ואם ראית אדם נאה בעושרו, תן לו. שנאמר, ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו. (שמות ככה לא ה)

יש להתבונן בדבר, מפני מה התפלל שלמה המלך תפילה זו, דווקא בעת חנוכת בית המקדש.

ויש לומר, על פי מאמר הגמרא (יומא כו.), שלא שנה אדם להקטיר קטורת, פעם ועוד פעם, כדי שייזכו בה כהנים רבים. כי הקטורת מעשרת. כמו שנאמר (דברים לג יא), 'ישימו קטורה באפך... ברך ה' חילו'.

לכן, כאשר בנה שלמה את בית המקדש, שהיתה בו סגולה להעשיר את הכהנים, התפלל וביקש מה', שיהא העושר הזה לטוב להם. ומי שאין העושר טוב עבורו, שלא יתעשר.

(זרע שמשון פרשת וירא, מאמר ט)

~~~~~

מדבר שקר תרחק. (כג ז)

ההוא אתרא וקושטא שמיה, דלא הוו משנו בדיבורייהו, ולא מיית איניש דהתם, בלא זימניה. (סנהדרין א.)

צריך להבין, מהי השייכות שבין אמירת אמת, לבין השלמת ימי האדם.

ויש לומר, כי הנה המיתה באה לעולם, בגלל חטא עץ הדעת, אשר נגרם מחמת השקר של הנחש, שאמר 'והייתם כאלוקים יודעי טוב ורע', (בראשית ג ה). לכן נגזר, כי בכל מקום שנמצא בו שקר, תהא המיתה קרובה לבוא.

זהו גם טעמו של הפסוק (תהלים קא ז), 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני'. כי מי שדובר שקר, הרי הוא אוזח באומנותו של נחש הקדמוני, אשר התקלל מאת ה', 'ארור אתה' (בראשית שם יד). כיון שכך, השקרן נקרא

אפילו חכם גדול ולוקח שוחד, אינו נפטר מן העולם בלא סמיות הלב'. כי מי שלוקח שוחד ממש, יתעוורו עיניו שכלו ולא ימות מן העולם, בלא סמיות הלב. אך מי שנוטל רק שכר בטלה, לא יסתמא לבו ועדיין יישאר חכם. אולם, פיקח טוב לא יוכל להיקרא, אחר ופגם בעצמו לעשות מעשה מכוער.

(זרע שמשון פרשת משפטים, מאמר ז)

ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך. לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימך אמלא.
(שמות כג, כה - כו)

שלושה הבטחות אלו, בנים - לא תהיה משכלה ועקרה בארצך, חיים - את מספר ימך אמלא, מזונות - וברך את לחמך ואת מימך, הם המה הדברים שעליהם אמר רבא (מועד קטן כא), 'בני חיי ומזוני, לא בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא'.

והנה דבריו של רבא תמוהים מאוד, כי לכאורה נסתרים הם מפסוקנו. שכן, בפירוש אמרה כאן התורה, שאף דברים אלו תלויים בזכות. ומי שיעבוד את ה', הוא אשר יזכה להתברך בהם. ואין להשיב וליישב, ממה שכתבו התוספות (שבת קנו ד"ה אין), שאף שהם תלויים במזל, מכל מקום על ידי זכות גדול ישתנה המזל. כי ממה שהתנה הפסוק את הברכות ב'ועבדתם את ה' אלקיכם', נראה שלא מדבר כאן בזכות גדולה, יותר מן הרגילות.

אולם, לכשנדייק בלשון הפסוק, נמצא שבאמת לא הבטיח כאן, ריבוי מזון ואריכות ימים. כי בעניין המזון הבטיח, 'וברך את לחמך ואת מימך', את הלחם שלך ואת המים שלך. היינו, שגם אם על פי מזלו של אדם, מגיעים לו מזונות מצומצמים, לחם ומים בלבד, תחול הברכה על המזונות. וכעין מה שאמרו במקום אחר, (ראה רש"י על הפסוק ויקרא כו ה) 'זאכלתם לחמכם לשובע', 'אוכל קימצא ומתברך במעיו'.

וכמו כן, בברכת 'את ימך אמלא', לא הובטח שירבו לו הימים יותר ממה שהוקצב מלכתחילה, כי אם שימלא האדם עובד ה', את ימיו שלו. כי הנה אמרו חכמים (יבמות ג), זכה אדם, מוסיפים לו על שנות חייו. לא זכה, פוחתים לו משנותיו. ופירש שם המהרש"א, כי 'זכה' היינו שיש לו זכות גדולה, שאז יכול להשתנות מזלו לטובה, וכדברי התוספות לדעיל. אך מי שלא זכה בזכות גדולה ואינו ראוי שישתנה מזלו, כלפיו מבטיח הפסוק 'את מספר ימך אמלא', שיזכה להשלימים במלואם.

אלא שישאל השואל, לשם מה אנו זקוקים להבטחה שכזו. הלא אנחנו עוסקים, באדם שעובד את ה' אלוהיו. מדוע איפה יעלה על דעתנו, כי לולא ההבטחה יפחתו לו

ימיו. ונראה, שבאה ההבטחה להצילו מכל מיני חוליים רעים, העלולים לבוא על האדם מחמת רשלנות וכדומה. כמו בשל אכילת מאכלים לא טובים, או מהליכה בדרך מסוכנות ועוד. כי אם יבוא לידי כך, יצטרך לזכות גדולה ומיוחדת כדי להינצל. וזאת, אשר מובטח לו בפסוקנו, שלא יבוא לידי מקרים שכאלו ויסתכן, רק ישלים את ימיו אשר הוקצבו לו.

והנה כל האמור מועיל כדי לתרץ, איך תלה הפסוק את החיים ואת המזונות בזכות. אך עדיין יקשה, כיצד תלה את ברכת 'לא תהיה משכלה ועקרה בארצך', בזכות של 'ועבדתם את ה' אלקיכם'. הלא הבנים אף הם, תלויים במזל ולא בזכות.

ויש לומר, כי לכן דייק הפסוק לומר, 'זלא תהיה משכלה ועקרה בארצך'. בארץ ישראל דווקא. ועל פי דברי הגמרא (ראש השנה טז:), כי זכותה של ארץ ישראל, מועילה להיפקד בבנים. וכמו שמצאנו אצל אברהם אבינו, שאמר לו ה' (בראשית יב, א - ב וברש"י שם) 'לך לך מארצך... אל הארץ אשר אראך. ושם אעשך לגוי גדול'. וגם מי שעל פי מזלו לא עתיד להיפקד בבנים, זכותה של ארץ ישראל מועילה לו, לשנות את מזלו.

ברם, כעת יקשה שוב. אם זכותה של ארץ ישראל אכן גדולה דייה, כדי לשנות את המזל, מדוע שלא תועיל גם עבור חיים ומזונות. ויתכן לומר, כי זכותה של ארץ ישראל מועילה דווקא להיפקד בבנים. זאת, בשל היות פקידת הבנים, שכן של מידה כנגד מידה, עבור ישיבת ארץ ישראל.

כי הנה אמרו בגמרא (כתובות קי:), 'כל הדר בארץ ישראל, דומה כמי שיש לו אלוה. וכל הדר בחוץ לארץ, דומה כמי שאין לו אלוה. שנאמר (ויקרא כה לח), לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים'. הרי למדנו, כי הדר בארץ ישראל, מביא להשראת השכינה.

אך השראת השכינה לא תיתכן, בלא שיהיו לו לאדם בנים שימשיכו דרכו. וכמו שגילו לנו חכמים (יבמות טד.), 'כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה, גורם לשכינה שתסתלק מישראל. שנאמר (בראשית יז), להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו. בזמן שזרעך אחריו, שכינה שורה. אין זרעך אחריו, שכינה על מי שורה? על העצים ועל האבנים?'

אשר על כן, זה שבא לגור בארץ ישראל, כדי להשרות את שכינתו יתברך בארץ, ראוי הוא שימלא מן השמים את משאלתו בשלימות. זאת, באמצעות שיעניקו לו בנים, אשר יביאוהו לידי השלמת פעולתו, להשרות השכינה עלי ארץ.

(זרע שמשון פרשת משפטים, מאמר ט)

